

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער

127 א

חשון תשע"ה

מאריך מוצא
לאריך מוצאת

על ספר
היום

לציון יום היציאה והגירוש של היהודים

מארכות ארע ומאיראן

מבוא

כנסת ישראל קבעה כי בשלושים בנובמבר בכל שנה יצוין יום היציאה והגירוש של היהודים מארצות ערב ומאיראן. את היום יצינו במשרד לאזרחים ותיקים, בנציגויות ישראל, בכנסת וכן במערכת החינוך.

קורות יהודי ארצות ערב ואיראן, תרבותם, מורשתם וסיפור עלייתם אינם מוכרים דיים בחברה הישראלית. קהילות אלו הן מהקהילות היהודיות העתיקות ביותר. כמיליון יהודים בני קהילות מפוארות אלו סבלו פרעות בשנות הארבעים והחמישים של המאה ה-20, בעקבות הקמת מדינת ישראל, ונאלצו לעזוב את ארצות מוצאם. כשני שלישים מהם הגיעו למדינת ישראל בשנים הראשונות להקמתה ושוכנו במעברות. במקרים רבים, שובצו העולים מארצות המזרח בעבודות שלא הלמו את המעמד החברתי והכלכלי הגבוה שהיה להם בארצות מוצאם ולא את הכשרתם. העולים התיישבו בשכונות חדשות בערים הגדולות ויישובים רבים לאורך גבולות מדינת ישראל – מהגליל העליון (כדוגמת קריית-שמונה, שלומי) ועד הנגב ודרום הארץ (כדוגמת שדרות, דימונה, מצפה-רמון ואילת). הם התערו בחברה הישראלית והיו לחלק מן הפסיפס הייחודי שלה.

החוק לציון יום היציאה והגירוש של היהודים מארצות ערב ומאיראן קובע כי השר לאזרחים ותיקים יורה על קיום טקס מרכזי לפתיחתו, שר החינוך יעודד קיום פעילות חינוכית בנושא ושר החוץ יורה על קיום פעילויות, באמצעות נציגויות ישראל בחוץ לארץ, להגברת המודעות הבינלאומית לפליטים היהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן ולזכויותיהם לפיצוי. גם הכנסת תקיים דיון מיוחד לציון יום זה.

ציון היציאה והגירוש של היהודים מארצות ערב ומאיראן מספק הזדמנות להעמקת ההיכרות עם עולם יהודי עשיר זה – אשר כמחצית מתלמידי מערכת החינוך הם צאצאיו, לחיבור התלמידים למורשתם ולמורשת העדות השונות וכן להיכרות עם סיפורי עלייה וקליטה.

מטרות

- להכיר את הרקע התרבותי של יהודי ארצות ערב ואיראן ואת סיפור הגעתם לארץ.
- להכיר את הגורמים שהניעו את היהודים לצאת ממדינות אלו ולהגיע לארץ ישראל.
- לבחון כיצד סיפור מורשתם שזור בקורות החברה הישראלית ובתרבותה.

עזרים

- נספח 1: משימה קבוצתית.
- נספח 2: סיפורי עדות.
- להעשרה – קישורים לקטעי מידע על כל ארץ מוצא:

[מצרים](#) (לקבוצה 1)

[עירק](#) (לקבוצה 2)

[תימן](#) (לקבוצה 3)

[סוריה ולבנון](#) (לקבוצה 4)

[מרוקו](#) (לקבוצה 5)

מהלך הפעילות

פעילות מקדימה

המנחה יבקש מהמשתתפים לחפש עדויות על הגעה לישראל מארצות ערב ואיראן בקרב בני משפחתם ובקרב שכנים או מכרים. אפשר להציע שאלות להנחיית המתראיין:

1. מהיכן הגעתם ומתי?
2. מה אתם זוכרים מהחיים בארץ מוצאכם?
3. כיצד התבטאה היהדות בהווי החיים ומה היה מקומה של הקהילה היהודית בחייכם?
4. מדוע עזבתם? מי החליט על המעבר?
5. כיצד הגעתם לארץ? (סיפור המעבר עצמו)
6. כיצד נקלטתם בארץ? מה אתם זוכרים מהשנים הראשונות בישראל?
7. האם יש לכם חפץ, תמונה או תעודה שהבאתם עמכם מארץ המוצא? ספרו על כך.

שלב א' - באנו כמו ביציאת מצרים

אם נערכה פעילות מקדימה:

- א. המנחה יערוך סבב ויבקש מכל משתתף להגיד את שם המדינה או את שם האזור שממנו הגיע המרואיין ומשפט אחד מתוך הריאיון שלפי דעתו הוא הכי חשוב או מעניין.
- ב. כדאי להציג על מפת העולם את המדינות שמהם הגיעו העולים.
- ג. המנחה יחלק את המשתתפים לקבוצות על-פי ארצות המוצא של המרואיינים, וכל קבוצה תבצע את הפעילות המוצעת להלן לפי הסיפורים ששמעו.

- המנחה יחלק את המליאה לחמש קבוצות. כל קבוצה תקבל משימה קבוצתית (נספח 1) וכן מידע וסיפור אישי (נספח 2).
- כל קבוצה תמלא את דף המשימה.

שלב ב' - במליאה

- **דיווח במליאה:** המנחה יבקש מכל קבוצה להציג את הדף הקבוצתי ולומר אם קראו משהו שהפתיע אותם או שהיה להם חדש.
- **מבחר שאלות לדיון**
 1. כיצד הרגישו היהודים בארצות המוצא שלהם ומה היה מעמדם שם על-פי הסיפורים שקראתם והסיפורים ששמעתם?
 2. אילו גורמים מידיים הביאו את האנשים לעזוב את ארצות המוצא? מה השתנה ביחס תושבי ארץ המוצא לקהילה היהודית?
 3. לאחר שהתוודעתם לסיפורים האישיים ולמידע הקשור אליהם, מה דעתכם על המושג "יציאה וגירוש" – שבו משתמשים יוצאי ארצות ערב ואיראן ביחס לעזיבתם את ארצות מוצאם?
 4. מדוע בחרו האנשים להגיע דווקא לישראל? אילו אפשרויות נוספות עמדו בפניהם?
 5. כיצד השתלבו העולים בארץ?
 6. מה היו הקשיים שעמם התמודדו יוצאי ארצות ערב ואיראן עם הגיעם לארץ? (הבדלי תרבות, מנהגים, אורח חיים)?
 7. כיצד תרמו עולים אלו לבניין הארץ, התרבות והחברה הישראלית עם השנים?
 8. "על-פי חוק הכנסת מיום כ"ה בסיוון התשע"ד, 23 ביוני 2014, יצוין יום היציאה והגירוש של היהודים מארצות ערב ומאיראן בשלושים בנובמבר 2014. את היום

יציינו במשרד לאזרחים ותיקים, בנציגויות ישראל, בכנסת וכן במערכת החינוך.
(מתוך חוזר מנכ"ל). לדעתכם, מדוע יש לציין יום זה? כיצד יש לציין?

שילוב מדיה והעשרה

הסיפורים המובאים במערך הפעילות הם רק חלק מקטן מהסיפורים הנמצאים באתר בית התפוצות – "הקשר הרב-דורי". באתר תוכלו למצוא מגוון רחב ומרתק של סיפורים, המוגשים בצורה נגישה ונוחה. אפשר להזמין את המשתתפים למצוא בעצמם סיפורים באתר זה או באתרים אחרים.

בחלוקה לקבוצות, אפשר להזמין כל קבוצה לצפות בסרטון עדות. להלן קישורים לשלושה סרטים לדוגמה: [רוזה מולכו](#), [לבנה זמיר](#) ופנינה עמיר.

עליית יהודי ארצות ערב ואיראן השפיעה רבות על הספרות העברית החדשה. אפשר לצרף שירים וסיפורים לפעילות (לדוגמה שירת ארז ביטון ואמנון שמוש וסיפוריו של אלי עמיר).

אחת התרומות של עלייה זו לתרבות הישראלית היא המוזיקה המזרחית. אפשר להשמיע שירים ומנגינות מזרחיים לעיצוב האווירה בהתאם לנושא היום.

ארץ המוצא:

לפני שהגענו לישראל

משימה קבוצתית: מלאו את הדף על-פי
הסיפורים וקטעי המידע שבידיכם

ההחלטה לעזוב

ומאז....

הקליטה בארץ

הדרך לישראל

נספח 2: סיפורים אישיים

סיפור מספר 1: "הבריחה שלנו ממצרים", מאת שלמה שמיל

עד כמה שזכור לי, אבי החליט לעזוב את מצרים מרצונו הטוב, אך הדבר נעשה תוך ארבעה ימים בלבד ובחשאיית גמורה. על סמך מסמכים שאבי הותיר אחריו, יציאתנו ממצרים הייתה חפזה מאוד. דרכו המצרי של אבי הונפק ב-14.1.1957, הוא קיבל אשרת יציאה ממשרד הפנים ב-17.1.1957, ועזבנו את נמל אלכסנדריה כבר ב-21.1.1957, כשדרכו המצרי של אבי מוחתם באות הקין הידוע: "Aller sans Retour" – הלוך ללא חזור. הייתי אז נער בן שתיים-עשרה, והזיכרונות באים לי בהבזקים.

אבי, ז'ק שמול, ואמי, אלגרה לבית משפחת דנוס, הביאו לעולם שלושה ילדים, מתוכם נשארנו בחיים רק אני ואחי. אחותי, שנולדה אחרונה, נפטרה בגיל ארבע וחצי במצרים.

כולם קראו לי מימי, שזה שלמה, ולאחי קוראים קלו, שזה יחזקאל. במצרים גרנו בחארת אל-יהוד, שכונת היהודים של קהיר. זכור לי שבהיותי ילד בן ארבע היה פיצוץ בשכונה, ואבי נפצע קשה וטופל.

זכור לי עוד דבר: כשהייתי פעם חולה, אמי לקחה אותי לבית כנסת הרמב"ם בחארת אל-יהוד, וישנו שם לילה שלם, כי לבית הכנסת הזה, שבו נהג הרמב"ם ללמד תורה, הייתה סגולה גדולה לריפוי מחלות. אמונה זו הייתה חזקה גם בקרב הלא-יהודים, ומספרים שהמלך פואד היה פעם חולה מאוד, אז הביאו את בגדי השרד שלו לבית כנסת הרמב"ם, השאירו אותם שם לילה שלם והחזירו אותם למלך. לאחר מכן, נרפא המלך לחלוטין וחזר לאיתנו.

לאחר הפיצוץ בחארת אל-יהוד, עברנו לגור באזור ג'אמרה, שרוב האוכלוסייה שם היו יהודים, אך באותה שכונה גרו גם לא-יהודים.

אבי ז'אק היה בעלים של בית חרושת לחולצות, והוא היה תופר לפי הזמנה. בית החרושת היה ממוקם מעל קולנוע "קייירו-פלאס" מול בית הכול-בו הוותיק והידוע "שְמֶלָה".

אבי היה מייצר חולצות לפי הזמנה, כאמור, במיוחד לסוחרים הערבים, ופעם בשבוע היה מסתובב לגבות את הכספים המגיעים לו עבור החולצות. לאבי היו מכרים רבים במצרים, במיוחד בבתי הקולנוע משום מה. ייתכן שהיה תופר עבור עובדיהם את תלבושתם האחידה. בשנת 1956, כל חבריו הערבים של אבי התחילו להפגין עוינות כלפיו.

גם זכור לי שהיו לנו שכנים ערבים שאיתם היינו בידידות טובה. למדנו ערבים, יהודים ונוצרים באותו בית ספר ונסענו יחד באוטובוס שהיה מסייע אותנו מהבית אל בית הספר ובחזרה.

זכור לי שמיד לאחר חג הפסח, נהגנו לצאת עם ההורים לטייל בגנים כדי לחגוג את החג הלאומי המצרי שנקרא "שאם אל-נסים", שבו כולם – יהודים, נוצרים וערבים – בילו יום שלם בחיק הטבע, הביאו ממיטב המאכלים ועשו פיקניק עם כל המשפחה והחברים. לעתים, הלכנו יחד ל"גרופי", הקונדיטוריה המפורסמת בקהיר. זכורות לי גם החתונות המפוארות שנערכו בחגיגות רבה בבתי הכנסת ושבהן חילקו סלסילות מחרסינה מעוצבות להפליא, ובפנים סוכריות דראג'ה מיוחדות... החיים התנהלו על מי מנוחות.

בשנת 1956, עם פרוץ מלחמת סיני, התחלנו לפתע להרגיש עוינות הולכת וגוברת מצד הערבים. אבי היה בעל גוון עור בהיר, וכל הזמן הערבים חשדו בו ורצו לעצור אותו, עד שזה נהיה בלתי-נסבל. כל המשפחה התאחדה לעלייה לארץ. אני, מימי, הייתי תמיד ערני והרגשתי פתאום בלחשושים שחייבים לעזוב את מצרים, ובכל זאת, עזיבתנו הפתאומית באה לי כהפתעה. אבי קיבל כנראה מידע שמחפשים אותו. יום אחד, בשעות הבוקר, אבי ביקש ממני להתלבש מהר. "אנחנו נוסעים", הוא אמר. לא ידעתי לאן. עזבנו את הבית כפי שהוא, עלינו על רכבת ונסענו לאלכסנדריה. חלק מבני משפחתנו המורחבת נאלצו להישאר במצרים בגלל רכושם הרב שלא רצו לוותר עליו, ולבסוף הם נעצרו על-ידי השלטונות המצרים וכל כספם ורכושם הולאם.

במכס באלכסנדריה, הייתה לנו עגמת נפש רבה: לקחו מאמי את כל התכשיטים שלה וגם היו עוינים מאוד כלפיו. חששנו מאוד שיעצרו את אבי. חשבנו לעצמנו "שייקחו מה שהם רוצים, רק שיתנו לנו לעלות לאנייה."

סוף סוף עלינו לאנייה ב-21.1.1957, הפלגנו והגענו ארצה כבר בתאריך 27.1.1957. גם אם האנייה עגנה בנמל איטלקי כלשהו, הרי שלא ירדנו שם, אלא המשכנו לארץ ישראל. הגענו ביום שישי, ומפאת קדושת השבת לא נתנו לנו לרדת, ונאלצנו להישאר באנייה עד יום ראשון. זו הייתה אניית מעפילים, וזכור לי דוחק נוראי – אנשים התעלפו, האוכל היה גרוע ביותר וחיכינו בקוצר רוח להתפנות מהאנייה.

ירדנו סוף סוף מהאנייה, קיבלנו ציוד: מיטות ברזל ומזרונים מקש, מנורות נפט וכד'. העלו אותנו על משאית ונסענו במשך שעות ארוכות. בדרך ראינו בתים יפים ואמרנו לעצמנו איזה יופי, כמה יפה היא הארץ. לאחר שעות נסיעה רבות הגענו לשממה וירדנו בראש-פינה.

למרות התנאים הקשים מנשוא, התחלנו להסתגל לחיים בארץ, ולאחר כמה חודשים קודמנו ועברנו לגור במעברת נהרייה, בצריפי פח... לאחר כמה שנים, שהיו קשות מאוד להוריי, הצלחנו לעבור לתל-אביב. אבי השתלב במשטרת ישראל, כמו יוצאי מצרים רבים אחרים שהועסקו במשטרה בשל נאמנותם ורצינותם. אמי הייתה עקרת בית, ואחי יחזקאל השתלב כשכיר בתחום הקונפקציה – מקצועו לשעבר של אבי במצרים. בשנת 1961, התגייסתי

לצה"ל, שם חתמתי לכמה שנים בצבא קבע, ולאחר מכן עבדתי במסגרת הוועדה לאנרגיה אטומית.

סיפור מספר 2: "סבא נעים לוי אסיר ציון בעירק", מאת עידו שטיינברג ורבקה לוי

עידו שטיינברג ורבקה לוי השתתפו השנה בתכנית "הקשר הרב-דורי", יחד הם תיעדו את סיפורו של סבא שהיה אסיר ציון בעירק, "הסיפור על מעצרו של סבי בגין ציונות ובגידה במולדתו עירק".

סבי נולד בשנת 1921 בעירק בעיר בגדד. בשנת 1948, כשהיה סטודנט בבית ספר למשפט ולכלכלה, היו מהומות נגד מדינת ישראל. הממשל העירקי רדף את היהודים. סבי היה פעיל בתנועת החלוץ. הוא הפיץ הודעות מישראל בקרב בני נוער, בבתי כנסת ובין סטודנטים יהודים.

לילה אחד נשמעו דפיקות חזקות בדלת, וביקשו מנעים, סבי, לצאת החוצה. כך הוא נילקח לכלא, ושם החלו החקירות כדי להוציא ממנו את שמות חבריו ואת פעולתם. מובן שהוא סירב למסור כל מידע על חבריו. בינתיים, שרפה אמו את כל התמונות והמסמכים שהיו בבית.

אחרי לחצים רבים, התחיל שלב העינויים. מדובר במניעת שינה במשך ארבעים ושמונה שעות ושוב חקירות. השלב הבא במסכת העינויים היה מניעת אכילה ושתייה למשך עשרים וארבע שעות. סבי לא סיפר כלום, והם המשיכו בעינויים על-ידי הצלפות פלקה בכפות רגליים יחפות. בשבוע השני למאסרו, הענישו את הקבוצה בהסתובבות סביב מגרש הכלא בתחתונים בלבד בקור עז, במשך כל הלילה עד הבוקר. היו כאלה שלא החזיקו מעמד והתעלפו. כעבור כמה ימים העמידו אותם למשפט וגזרו עליהם שבע שנות מעצר ועבודת פרך. בלילות היו קושרים כל עשרה אסירים בידיהם וברגליהם בשלשלות. בתקופת המעצר, היו פעמים שאסירים שבתו רעב במשך שלושים יום על מנת לקבל תנאים קלים יותר, ואז קיבלו אוטונומיה על חלוקת המזון ועל קביעת איכותו.

בינתיים קמה מדינת ישראל, והעבירו את האסירים בעיניים קשורות ובידיים אזוקות לשדה התעופה ובמטוס ישר לישראל. במטוס פתחו את עיניהם והחתימו אותם על מסמך שהם עוזבים את עירק מרצונם החופשי. סבא הצטרף למשפחתו, שהתגוררה במעברת רמת השרון, ולאחר תקופה מסוימת הם עברו לגור ברמת השרון, שם הכיר את סבתי רבקה.

סיפור מספר 3: "חבלי עלייה מתימן", מאת שמואל מסורי

בשנת 1935, נולדתי בתימן להוריי שמחה ושמואל מסורי. כעבור כשנתיים, החליטו הוריי לעלות לארץ ישראל.

באותה תקופה, הייתה סכנה גדולה ליהודים שהתגלה רצון עלייתם לארץ ישראל. אמי עסקה בהכנות במשך שבועות רבים: היא אפתה עוגיות יבשות, את העוגיות היא שלחה עם שליחים לבני משפחה כצידה למסע החשאי שאליו היינו אמורים לצאת. הוריי החליטו לצאת לדרך במוצאי אחת השבתות. אמי בישלה ארוחת ערב לפני היציאה לדרך. הוריי השאירו את הדירה על כל תכולתה, החזירו את המפתחות לבעל הדירה, ואותי העמיסו בתוך סדין על הכתף ויצאו לדרך בחסות החשכה.

בלילות צעדנו ברגל, ובימים התחבאנו במערות או התארחנו בכפרים אצל יהודים. כך הגענו לעדן, שהיא עיר נמל שממנה יצאו אניות לכל העולם. בעדן שהינו בתקופת מלחמת העולם השנייה. באחד הימים, בהיותנו בעדן, הלכתי לאיבוד ברחוב, אישה ערבייה שהזדמנה למקום אחזה אותי בידה והובילה אותי לכיוון שכונת הערבים. בנס הזדמנה למקום אישה יהודייה, היא זיהתה אותי כילד יהודי בזכות הפאות שהיו לי – שאפיינו את היהודים בתימן. האישה היהודייה דאגה להחזיר אותי למשפחתי.

הגענו באנייה לעיר הנמל קנטרה שבמצרים. מקנטרה נסענו ברכבת לתל-אביב, לבית עולים שהיה ברחוב העלייה. מי שהיו לו קרובים בארץ העלוהו על משאית ושלחוהו אליהם. לאבי ז"ל הייתה אחות שהייתה ותיקה בארץ. גרנו אצלה במרתף במשך כארבע שנים. משם עברנו לשכונת נווה-חיים בחדרה.

כאשר הגענו למקום מגורינו החדש בחדרה, רשמו אותי לכיתה א' בתלמוד תורה בשכונה. משכונת נווה-חיים עברנו למושבה באר-יעקב. לאחר סיום בית הספר היסודי, יצאתי לעבודה. עבדתי במגוון עבודות: כשוליה במוסך, כנער שליח בדואר, ובחקלאות עבדתי עם אבי מורי ז"ל עד גיוסי לצה"ל. לא התאפשר לי ללמוד בתיכון משום שהדבר היה כרוך בתשלום שכר לימוד גבוה.

לאחר שירות סדיר, התגייסתי לשירות קבע למשך ארבע שנים וחצי. במהלך שנות שירותי, הגשמתי את חלומי ועברתי קורס קצינים. לאחר שחרורי מצה"ל, הלכתי לעבוד בחברת "אגד". לאחר שלוש שנות עבודה כשכיר, קניתי מניה והייתי חבר "אגד" מן המניין. עבדתי ב"אגד" עשרים ושמונה שנים, עד צאתי לגמלאות.

סיפור מספר 4: "מחלב לפלשתינה" – מאת חמוי אלי-אליהו

סבי בנימין היה בעל רכוש ומעמד. הוא זכה להערכה ולכבוד מתושבי העיר חלב, יהודים וערבים כאחד. בבעלותו הייתה חנות גדולה לכלי בית וכרכרה שננהגה בידי עגלון שכיר. כאות למעמדה, כונתה סבתי בפי כול "סניורה" [איטלקית: גברת - signora]. זוהי מילת פנייה ותואר של כבוד שמוסיפים לפני שמה של אישה נשואה. על אף הממון הרב שהיה ברשותם של סבי ושל סבתי, היו הוריי, נסים ורינה, נחשבים בדעתם לעזוב את כור מחצבתם ולעלות לפלשתינה, גם אם בחוסר כול ותוך לקיחת סיכון. הוריי היו ציונים והם עלו ארצה בעלייה בלתי-לגאלית עם שני בניהם הפעוטים.

הוברחנו בסלים מקש קלוע שנקשרו לצדדי החמור, אמי ישבה על גב הבהמה, ואבי הלך ברגל לפנינו ומשך בחבל שנקשר לצווארה. כל זה לא היה מסתייע ללא עזרתו של ערבי מקומי, שקיבל תשלום על שירותי הדרך שנתן לנו. במשך היום הסתתרנו בין הסלעים והצמחייה, ובלילות נדדנו בדרך לא-דרך. כך הברחנו את הגבול והגענו לפאתי כפר-גלעדי. כבר ביום המחרת, הסיעו אותנו במשאית שהובילה תוצרת חקלאית לשכונת התקווה בדרום תל-אביב.

אבי עבד קשה כפועל בניין. עיקר עיסוקה של אמי היה בטיפול בבית ובדאגה לילדיה. המשפחה התרחבה עם לידת אחיותיי: שרה, אסתר, מזל, ובהפרש של שמונה-עשרה שנים ממועד הולדתי, נולדה בת הזקונים – אחותי שושנה. ביתנו התנהל באופן מסורתי, אבי הקפיד לקחת אותי לבית הכנסת, ולקראת החגים קנה לעצמו ולי, בנו בכורו, מושבים לתפילה. אהבתי את ההווי שנוצר בקרב המתפללים ונהניתי להאזין לנעימות התפילות המושרות מפי המתפללים. אחד התענוגות הגדולים הזכורים לי היה בעת שובנו הביתה אל השולחן הערוך ואל מטעמי התבשילים שהכינה אמי.

בין השנים 1961-1963 שירתי בחיל האוויר. ניסיתי להתקבל לקורס טיס, אך לא צלחתי את המבדקים בשל סעיף משקל. במהלך שירותי הייתי מכונאי מטוסי סילון ועברתי כמה קורסים מקצועיים, בהמשך נקראתי למילואים והשתתפתי במלחמות ישראל לאורך השנים.

סיפור מס' 5: העלייה ממרוקו לישראל מאת שולה ביתן

נולדתי להורי ניסים ועיישה בשנת 1954 בעיר מקנס שבמרוקו. העלייה לארץ הייתה תמיד נושא שדברו עליו בביתנו. עם זאת, החששות של אבי עכבו עניין זה עד לשנת 1963. לאבי הגיעו שמועות על קשיי הפרנסה והמגורים הצפויים לנו בחיים בארץ. אבי שעבד כמנהל חברה המשווקת פרי וירק, פרנס את משפחתנו בכבוד ולא ידענו מחסור. יהודים רבים עזבו ועלו לארץ, ולאט לאט הרחוב בו גרנו התמלא בתושבים ערביים מוסלמים קיצוניים, שאכלסו את הדירות שהשאירו אחריהם היהודים. קריאות גנאי וקריאות לעזוב את המקום היו עניין של יום יום. חשנו בסכנת חיים.

באותם ימים הגיעו ה"ציונים", אותם שליחי עלייה, שהאיצו בנו לעלות לארץ. ארצנו את המטלטלים בארגזים, ואלה נשלחו לפנינו לארץ. אני ואחי שמחנו מאוד, התרגשנו וחיכינו ליום המיוחל. יום היציאה מהעיר מקנס היה יום מיוחד ומסתורי. הורי העירו אותנו בשלוש לפנות בוקר, והאיצו בנו להתלבש ולהתכונן ליציאה בשקט. שכנים מוסלמים ותיקים שחיו עימנו שנים רבות, ידעו על כוונתנו לעלות. הם באו להיפרד מאיתנו, בכו והתחננו בפנינו להישאר.

ממקנס יצאנו בטנדר ששימש להובלת עוגיות, בשקט, בהסתר, ובהסוואה ודרשו מאיתנו הילדים להיות בשקט.

שבעה ימים הפלגנו ממרסיי שבצרפת לחיפה. בהפלגה סבלנו מאוד ממחלת ים, ולרוב שכבנו. ערב לפני הגעתנו לנמל חיפה כינסו את ראשי המשפחות והקריאו להם את שם העיר שאליה כל משפחה תיסע ותגור בה. להורי הודיעו שאנו נתגורר בעיר אילת. אבי סרב. לאחר מכן הציעו לו את בית שמש. גם לזה אבי סרב. כך שלמעשה לא ידענו לאן פנינו מועדות. מרחוק ראינו את האורות המנצנצים של העיר חיפה. התרגשנו מאוד. בת משפחה שחיכתה לבואנו על הרציף, צעקה לעברנו את השם אשקלון מהסיבה שהיא התגוררה שם.

ימים ראשונים בארץ

הגענו לאשקלון, לשכונה חדשה שהייתה עדיין בתהליך של בנייה. הדירה הייתה קטנה מאוד והיה קושי רב להתגורר בה עם 11 נפשות. במשך שנה נדדנו בין קרובי המשפחה שהיו כבר בארץ. אבי קיבל הודעה שהתפנה צריף במעברת נפוליאון בעכו. בליית ברירה נסענו לעכו. זה היה לילה בלתי נשכח. הצריף היה למעשה חצי צריף ששטחו כ- 30 מ"ר, הלילה היה גשום וקר, לא היה לנו מקום לשים את כף רגלינו. ישנו על כל מקום אפשרי, על ארגזים ועל הרצפה. לימים קיבלנו עוד חצי צריף. בצריף היו מיטות סוכנות ותנור נפט, ומצרכים בסיסיים. לא היה טלפון, לא הייתה טלוויזיה, הרדיו שימש אמצעי בידור יחיד.

12 שנים התגוררנו במעברה. במעברה היו הרבה משפחות מרובות ילדים. הרבינו לשחק עם הילדים, טיילנו הרבה בסביבה, טיפסנו ועלינו על גבעת נפוליאון, וחוינו חוויות מיוחדות. כילדים לא נתנו את דעתנו לקשיים במעברה לצפיפות בצריפים ולתנאי המגורים הקשים. אימי נהגה לבשל את תבשיליה על פתילות, ואת הלחם נהגה לאפות ב"פרנה" שהוא מעין טאבון שאותו בנה אחי הגדול. לצריף היו מגרעות נוספות: חם מאוד בקיץ וקר מאוד בחורף. הצריפים היו עשויים אסבסט שכיום ידוע כמה הוא מסוכן לבריאות. במבט לאחור, החסך העיקרי שהיה במעברה מבחינתי, היה חוסר ההשתלבות עם הסביבה שמחוץ למעברה, חוסר האמון של המערכת ביכולות שלנו. למרות כל זה, הקשיים הללו אתגרו אותי להתעקש וללמוד ולהצטיין. מהר מאוד רכשתי את השפה.

בשנת 1968 בהיותי בת 14 נפטרה אמי ממחלת הסרטן. נשלחתי לגור עם אחותי הגדולה הנשואה. חייתי אצלה עד לכתתי ללימודים במכללת בית ברל. הייתי עתודאית. למדתי שנתיים הוראה בבית ברל. נישאתי, והספקתי לשרת כשנה. השתחררתי בגלל הריוני. נולדו לי שני בנים. השתלבתי בעבודה כמורה בבי"ס ויצמן בעכו. השלמתי תואר ראשון, ועבדתי במשך 34 שנים. פרשתי בשנת 2013.

אירועים לציון יום היציאה והגירוש של היהודים מארצות ערב ומאיראן

1. יקיים משרד החינוך משדר סינכרוני ופעילויות חינוכיות לציון היום – ח' כסלו תשע"ה, 30 נובמבר 2014 בשעה 11:00 [לכניסה למשדר](#)
2. אירוע בבית הנשיא בהשתתפות נציגי משרדי הממשלה והארגונים המייצגים את יוצאי ארצות ערב ואיראן – ח' כסלו תשע"ה, 30 נובמבר 2014
3. כנס באוניברסיטת בר אילן "יציאה, הגירה, גירוש ועקירה" – ה' כסלו תשע"ה, 27 נובמבר 2014
4. דיון בכנסת על גרוש ויציאת יהודי ארצות ערב ואיראן – י' כסלו, תשע"ה, 2 דצמבר 2014

כתיבה: גלי צחור

עריכה: אילנה רבינוביץ, צפרית גרינברג

עריכה לשונית: אפרת חבה

תודות:

דינה דרורי - מרכזת תחום מורשת קהילות ישראל - אגף מורשת, משרד החינוך

רמי אלגרבל - מדריך ארצי אגף מורשת, משרד החינוך

לבנה זמיר - מנהלת ארגון עולי מצרים

פרופ' שמואל טריגנו - הסורבון, צרפת

תמר גרין - הקשר הרב דורי, בית התפוצות